

вим), Патріарх Даміан наполіг на його відкликанні з Єрусалима.

У лютому 1923 А. переїхав до США. З 10.02.1924 – єпископ Вінніпезький, вікарій Північноамер. єпархії, з 14.12.1924 – єпископ Сан-Францизький.

Не підтримав розрив керуючого митрополічним округом у Півн. Америці митрополита Платона (Рождественського) з Архієрейським Синодом РПЦЗ та оскаржив правомірність свого звільнення (з 01.01.1927) від управління Сан-Францизькою єпархією. Синод РПЦЗ 31.03.1927 визнав це звільнення антиканонічним і призначив А. тимчасово керуючим новоствореної Північноамер. єпархії, до складу якої ввійшли парафії у США та Канаді, що визнавали юрисдикцію Карловацького Синоду. 05.09.1927 за А. було остаточно закріплено статус єпархіального архієрея з резиденцією в м. Нью-Йорку. 14.05.1929 піднесений до сану архієпископа.

Очолюючи Північноамер. єпархію, сприяв розширенню мережі парафій, заснуванню церк. братств і монастирів. Зокрема з благословення А. в 1928 у м. Джорданвіллі (штат Нью-Йорк) було засновано Свято-Троїцький чол. монастир, що став гол. осередком РПЦЗ після 2-ї світової війни.

Помер у Нью-Йорку від інсульту на 59-му році життя. Похований на міськ. кладовищі. У 1965 його останки перенесено на кладовище Джорданвілльського Свято-Троїцького монастиря.

Архів А. (у т. ч. щоденники за 1912–28) зберігається у Свято-Троїцькій ДС у Джорданвіллі. Мікрофільмовані копії цього фонду доступні дослідникам в архіві Гуверівського ін-ту (м. Стенфорд, США).

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1604; Ф. 304. – Дис. 1838; ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 795. – № 16; Ф. 711. – Оп. 3. – Спр. 2598, 2866, 2871; Ф. 712. – Оп. 4. – Спр. 798; [Опис документів архіву А. в Джорданвіллі та колекції мікрофільмів в Гуверівському ін-ті]. – Режим доступу: <http://www.oac.cdlib.org/findaid/ark:/13030/kt1q2nd6sq/>. – Назва з екрана.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1904–1905 учебный год. – К., 1905. – С. 293–295, 480, 501–504; Пятнадцати-

летие служения в архиерейском сане высокопреосвященнейшего Аполлинария, архиепископа Северо-Американского и Канадского. – Сан-Франциско, 1932. – 12 с.; *Антоний (Храповицкий), митр.* Преосвященный Аполлинарий, архиепископ Северо-Американский и Канадский (16 октября 1874 – 6 июня 1933 ст. стилия) // Церковная жизнь. – 1933. – № 7. – С. 133–144; Перенесение останков приснопамятного архиеп. Аполлинария в Свято-Троицкой монастырь в Джорданвилле // Православная Русь. – 1965. – № 8. – С. 11.

Літ.: Русская Православная Церковь Заграницей: 1918–1968 / под ред. А. А. Соллогуб. – Иерусалим, 1968. – Т. I. – С. 71–73; *Мануил (Лемешевский), митроп.* Русские православные иерархи периода с 1893–1965 гг. : в 6 т. – Erlangen, 1979. – Т. 1. – С. 340–341; Высокопреосвященный Аполлинарий // Русская жизнь. – 1983. – 25 июня; *Никодим (Ротов), архим.* История Русской духовной миссии в Иерусалиме. – Серпухов, 1997. – С. 381–382; *Буевский А. С., Михайлов М. С.* Аполлинарий (Кошевой) // ПЭ. – Т. 3. – М., 2001. – С. 62; *Катаев А. М.* Московская Патриархия и церковные разделения за рубежом и в СССР в 1922–1946 гг. : дис. ... канд. истор. наук : 09.00.13. – М., 2006. – С. 25–26, 52; *Маковецкий А. В.* Русская Православная Церковь за границей : этап возникновения и организационного оформления : 1920–1940 гг. : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.13. – СПб., 2007. – С. 69–70, 114; *Незабытые могилы : Российское зарубежье : некрологи 1917–1999* в 6 т. / сост. В. Н. Чуваков. – М., 1999. – Т. 1. – С. 111.

А. В. Стародуб

АПОЛЛОНІЙ (МАТВЄЄВСЬКИЙ Олексій Антонович) [рос. Аполлоний (Матвеевский Алексей Антонович)] (1802–09[21].10.1861), архімандрит РПЦ, випускник КДА – церк. педагог та адміністратор.

Нар. у м-ку Романково Катериносл. пов. і губ. (нині – с-ще у Дніпродзержинському р-ні Дніпроп. обл.) у сім'ї священика місцевої Свято-Успенської церкви. Після закінчення Катериносл. ДС (1821–27) обіймав посаду вчителя Херсон. духовного повітового уч-ща (з 15.07.1827).

У 1829–33 навчався у КДА, яку закінчив зі ступ. старшого канд. богослов'я, отримавши право на здобуття магістерського ступ. після двох років бездоганної служби в духовних навч. закладах (рішення Конференції КДА від 02.08.1833 затверджено Комісією духовних уч-щ при Св. Синоді 06.10.1833). У студентські роки прийняв чернецтво: чин постригу звершено ректором КДА архімандритом *Інокентієм (Борисовим)* у Свято-

Духівській церкві Києво-Братського Богоявленського монастиря 17.09.1832. У грудні того ж року рукопокладений у сан ієродиякона.

Після закінчення КДА з 1833 служив (у сані ієромонаха) інспектором Псковської ДС, де викладав філософію, а згодом (з 1836) – церк. історію та грец. мову. У 1840 піднесений до сану архімандрита.

Указом Св. Синоду від 31.10.1842 призначений ректором Нижегородської ДС, настоятелем Нижегородського Благовіщенського монастиря (обійняв посади фактично 05.12.1842). До вересня 1843 викладав також богослов. предмети, але через необхідність зосередитися виключно на адм. функціях звільнився, за власним клопотанням, від професорських обов'язків. Як ректор семінарії входив до складу Нижегородської духовної консисторії (1842–51). За ревну і бездоганну службу на посадах ректора та настоятеля був нагороджений орденами Св. Анни 2-го ступ. (1844) і Св. Володимира 3-го ступ. (1847). Упродовж 1849 перебував, на вимогу Св. Синоду, в С.-Петербурзі, де здійснював, згідно із чергою, священнослужіння і проповідництво.

Очолюючи Нижегородську ДС, виявив себе талановитим організатором та адміністратором за покликанням, з ім'ям якого пов'язана, кажучи словами вихованців, колеґ і пізніших дослідників, ціла епоха в її історії. У тісній і злагодженій співпраці з інспектором *Паїсієм (Понятовським)* упродовж короткого часу спромігся не лише вивести семінарію з кризового стану, спричиненого бездіяльністю і байдужим ставленням до своїх обов'язків попереднього ректора архімандрита Інокентія (Платонова), а й піднести на якісно новий рівень навч. процес, релігійно-моральне життя, виховну роботу, дисципліну серед викладачів і студентів, фінансово-економ. стан закладу. За часів ректорства А. у Нижегородській ДС було започатковано студентську б-ку; створено фіз. кабінет, для якого закуплено та виготовлено різноманітне приладдя; здійснено капіталь-

ний ремонт класних і житлових приміщень, семінарських будівель та церкви; придбано нові меблі й побутове начиння; наведено лад у госп. та фінансових справах. Для забезпечення практичного характеру вивченню запроваджених у навч. програмах семінарії у сер. 1840-х медицини, природознавства і сільс. господарства, з ініціативи А. зібрано великий гербарій зі зразками флори Нижегородської губ.; на семінарському подвір'ї влаштовано парники і город, висаджено квіти та лікарські рослини; значно розширено сад. У планах енергійного і діяльного ректора були відкриття при семінарії класу іконопису та ремісничо-художніх класів, оренда земельних ділянок і луків, створення семінарської ферми, купівля будинку для забезпечення житлом викладачів тощо (над реалізацією цих планів А. активно працював у 1850). Однак через крайнє загострення стосунків із адміністрацією КазДА, що не бажала миритися із самотійним у вчинках ректором підпорядкованої їй Нижегородської ДС та його нехтуванням «міркуваннями» начальства, масштабним задумам А. не судилося втілитись у життя. Безпосереднім наслідком цього конфлікту стала призначена керівництвом КазДА у 1850 ревізія семінарії, здійснювати яку було доручено її професору, архімандриту Антонію (Радонезькому, згодом – єпископу Оренбурзькому), колишньому інспектору Нижегородської ДС (1834–41), звільненому з посади за фактичний розвал навч. і виховної роботи у цьому закладі. Обурений А., відмовившись визнати безславного в очах семінарської корпорації «ревізора», припинив будь-які службові стосунки з КазДА, внаслідок чого указом Св. Синоду від 12.03.1851 був звільнений з посади ректора. Тим самим указом призначений настоятелем Моск. Симонового ставропігійного чол. монастиря, де провів останні 10 років життя.

Помер і був похований у Моск. Симоновому монастирі біля церкви на честь Тихвинської ікони Божої Матері.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1727; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 548, 817.

Опубл. дж.: Списки иерархов и настоятелей монастырей Российской Церкви / сост. П. М. Строев. – СПб., 1877. – Стлб. 153, 615; Катанский А. Л. Воспоминания старого профессора // ХЧ. – 1914. – № 1. – С. 74–76; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 102–104, 112–113.

Літ.: Историческое и археологическое описание Московского ставропигиального первоклассного Симонова монастыря / под ред. И. Ф. Токмакова. – Вып. II. – М., 1896. – С. 121; Тихов А. И. Нижегородская духовная семинария в 1840–1851 гг. // Нижегородские Ев. – 1902. – № 21. – Ч. неофиц. – С. 730–741; № 22. – Ч. неофиц. – С. 782–789; № 23. – Ч. неофиц. – С. 843–848; № 24. – Ч. неофиц. – С. 900–909; 1903. – № 1. – Ч. неофиц. – С. 9–22; № 2. – Ч. неофиц. – С. 66–79; № 3. – Ч. неофиц. – С. 112–125; № 4. – Ч. неофиц. – С. 153–159; № 5. – Ч. неофиц. – С. 189–197; № 6. – Ч. неофиц. – С. 230–238; № 7. – Ч. неофиц. – С. 268–276; № 8. – Ч. неофиц. – С. 310–318; № 10. – Ч. неофиц. – С. 385–393; № 11. – Ч. неофиц. – С. 415–423; № 12. – Ч. неофиц. – С. 442–449; № 13. – Ч. неофиц. – С. 471–482; № 14. – Ч. неофиц. – С. 514–523; № 15. – Ч. неофиц. – С. 548–554; № 16. – Ч. неофиц. – С. 594–602; № 17. – Ч. неофиц. – С. 623–626; *Він же*. Краткая памятная историческая записка Нижегородской духовной семинарии // Там само. – 1905. – № 2. – Ч. неофиц. – С. 78–85; Московский некрополь : в 3 т. / сост. В. И. Саитов, Б. Л. Модзалевский. – Т. I (А–И). – М., 1907. – С. 45.

М. Л. Ткачук

АПОЛЛОС (БЕЛЯЄВ Іван Георгійович/Єгорович) [рос. Аполлос (Беляев Иван Георгиевич/Егорович)] (11[23].04.1812–27.11[09.12].1885), архієпископ РПЦ, випускник КДА – церк. діяч, педагог, історик Церкви.

Нар., за даними, наведеними в семінарському атестаті, у с. Ставрово Владимирського пов. (за ін. відомостями – у с. Волохово Олександрівського пов.) Владимирської губ. (нині – Владимирської обл., РФ) у сім'ї священника. Навчався у Владимирській ДС (1828–35) та КДА (1835–39), яку закінчив зі ступ. старшого канд. богослов'я і правом на присудження магістерського ступ. після двох років бездоганної служби в духовно-училищному відомстві (ухвала Св. Синоду від 31.12.1839). У студентські роки прийняв чернецтво (постриг звершено єпископом Інокентієм (Борисовим) 25.09.1838).

Аполлос
(Беляев)

Після закінчення КДА рукопокладений у сан ієромонаха (01.08.1839) і призначений викладачем церк. історії Орловської ДС (29.09.1839), однак невдовзі переведений на посаду викладача Св. Письма і біблійної історії Тверської ДС, яку обійняв у листопаді 1839.

З 27.08.1841 – викладач богослов. дисциплін Владимирської ДС. Після отримання диплома магістра богослов'я і словесних наук (ухвала Св. Синоду від 09–26.03.1842) переведений на посаду професора. Певний час (13.02.1845–06.03.1846) виконував обов'язки інспектора. З 22.05.1845 зарахований до складу соборних ієромонахів КПЛ.

У 1847–54 служив у Астраханській ДС на посадах інспектора і професора по класу Св. Письма (з 31.10.1847); ректора і професора богослов. наук (з 21.02.1854). Одночасно був настоятелем астраханських Йоано-Предтеченського (з 20.08.1849; у сані ігумена – з 29.08.1849; у сані архімандрита – з 09.11.1851) та Спасо-Преображенського (з 21.02.1854) чол. монастирів. Входив до складу Астраханської духовної консисторії та губернського попечительства над тюрмами; виконував функції благочинного монастирів Астраханської єпархії.

26.10.1856 переведений на посаду ректора Псковської ДС та призначений настоятелем Псково-Печерського Свято-Успенського